

Hodžić proti Chorvatsku, rozsudek ze dne 4. 4. 2019 - K náležitostem řízení, při nichž dochází k vydání rozhodnutí o umístění osoby do psychiatrické nemocnice z hlediska požadavku rovnosti zbraní

Stěžovatel: Hodžić

Žalovaný stát: Chorvatsko

Číslo stížnosti: 28932/14

Datum: 04.04.2019

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: nepřičetnost, ochranné léčení, rovnost zbraní, spravedlivý proces, zabezpečovací detence

Český právní řád: čl. 8 odst. 6, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

§ 104 až § 110 zákona č. 89/2012Sb., občanský zákoník

§ 351, § 354 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

§ 38, § 40 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

§ 66 až 84b zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

§ 99 odst. 1, § 100 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 3

K náležitostem řízení, při nichž dochází k vydání rozhodnutí o umístění osoby do psychiatrické nemocnice z hlediska požadavku rovnosti zbraní

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Soudu se věnuje posouzení řízení, v němž bylo národními soudy (v jeho dvou stádiích) rozhodnuto o umístění osoby, jež podle jejich zjištění spáchala ve stavu nepřičetnosti tzv. čin jinak trestný, do psychiatrické nemocnice. Soud v něm s oporou o dřívější judikaturu a s poukazem na význam práva na spravedlivý proces v demokratické společnosti zdůraznil nutnost zajistit v řízení vedeném proti psychicky nemocnému obviněnému jeho účinnou účast na tomto řízení tak, aby jeho práva byla zachována a nebyl pro své postižení znevýhodněn v porovnání s jinými obviněnými. Podle Soudu princip rovnosti zbraní předpokládá, že každá strana má přiměřenou příležitost předložit své argumenty a vznést připomínky, jež považuje za relevantní, a to způsobem, který ji nestaví do podstatně znevýhodněné pozice oproti druhé straně. Při řádném výkonu spravedlnosti pak může očekávat, že rozhodnutí soudu přinese konkrétní a jasnou argumentaci,

kteřá je pro vřsledek řřzení zřsadnř. Pokud jde o dřkaznř nřvřhy, třm soud nemusř vyhovět, avřak pouze za předpokladu, že to obhajobě neznemožnř vykonřvat prřva vyplřvajřcř z řl. 6 Űmluvy. Protože rozporovat zřvřry znalce mřže břt obtřžnř bez pomoci jinřho znalce přřsluřnřho oboru, musř mřt obhajoba mořznost představit vlastnřho znalce, břt toto prřvo nenř absolutnř a zpřsoby využitř jeho pomoci se mohou liřit. Opatřenř zbavujřcř osobu svobody by mřlo břt ulořeno na zřkladě dostatečně aktuřlnřho odbornřho posouzenř jejřho zdravotnřho stavu a nezbytnosti jejřho nedobrovolnřho umřstnřnř do psychiatrickř nemocnice, neboť v opačnřm přřpadě mřže danř postup vykazovat znaky svřvole.

V posuzovaně vřci dospěl Soud k zřvřru, že vnitrostřtnř soudy stěžovatele nespravedlivě znevřhodnily, kdřž se bezpodmřnečně spolřhaly na znaleckř posudek vypracovanř z podnřtu obřaloby a odmřtly dřkaznř nřvřhy obhajoby, jimiř jeho odborně zřvřry hodlala zpochybnit. V dřsledku toho se obhajoba ocitla v natolik znevřhodnřnř pozici vřči obřalobě, že to odporovalo principu rovnosti zbranř v trestnř rovině řl. 6 odst. 1 Űmluvy.

V nemořznosti stěžovatele zpochybnit nezbytnost jeho umřstnřnř do psychiatrickř nemocnice v řřzenř, v nřmž se o tomto rozhodovalo (řřzenř před samosoudcem krajskřho soudu), shledal Soud v kolizi s pořžadavky spravedlivřho procesu a povinnosti soudř řadnř přezkoumat podřnř, argumenty a dřkazy předlořeně stranami. Řřzenř o nařřzenř přřjetř stěžovatele do psychiatrickř nemocnice bylo proto shledřno rozpornřm s pořžadavky řl. 6 odst. 1 Űmluvy v jeho civilnř rovině.

Zřvřry Soudu o poruřenř řl. 6 odst. 1 Űmluvy v jeho linii trestnř i civilnř mohou břt inspirativnř pro rozhodovanř soudř obou agend. Z předklřdaněho rozhodnutř pro nř plyne povinnost vřnovat nřleřžitou pozornost zhodnocenř sprřvnosti a aktuřlnosti odbornřch zjiřtenř obsařenřch ve znaleckřch posudcřch a uřitit skutkově a prřvnř zřvřry relevantnř pro jimi přřjřmaně rozhodnutř na podkladě dřkaznřho stavu, kterř nezaklřdř poruřenř principu rovnosti zbranř.

Na řseku trestnřho soudnictvř přřchřzř využitř vyslovenřch prřvnřch zřvřrř v řvahu zejmřna v souvislosti s rozhodovanřm a nřslednřm nařřzovanřm vřkonu ochranněho opatřenř v podobě ochranněho lřčenř ři zabezpečovřcř detence, ať jřř je uklřdřno jak pachateli trestnřho řinu (osobě přřčetnř), tak - jako v přřpadě Soudem hodnocenřm - pachateli řinu jinak trestnřho, jenž spřchal ve stavu nepřřčetnosti, v civilnřm soudnictvř pak v řřzenř ve vřcech vyslovenř přřpustnosti přřvzetř nebo drřenř ve zdravotnřm řstavu.

SKUTKOVř STAV

Stěžovatel byl dne 30. 5. 2012 zatčen pro podezřenř, že po telefonu dvakřt vyhrořoval urřitřm osobřm. V přřbřhu vyřetřovanř nechalo Mřstskě střtnř zastupitelstvř v Zřhřebu vypracovat psychiatrickř znaleckř posudek na duřevnř stav stěžovatele v době řinu a přřpadně na nezbytnost jeho umřstnřnř do psychiatrickěho zřřizenř. Znalkyně E. S. předlořila dne 28. 6. 2016 posudek, podle nřhoř stěžovatel trpěl paranoidnř schizofreniř, nebyl schopen chřpat a kontrolovat svoje jednřnř a představoval nebezpečř pro ostatnř, coř vyřadovalo jeho umřstnřnř do psychiatrickř nemocnice. Znalkyně nemřla k dispozici dokumentaci o jeho předchozř psychiatrickě lřčbě, provedla s nřm vřak pohovor a zkoumala trestnř spis a zdravotnř zpřavu z vřznice.

Střtnř zřstupce podal obřalobu k Mřstskřmu trestnřmu soudu v Zřhřebu pro nebezpečně vyhrořovanř, kde pořadovail nařřzenř umřstnřnř stěžovatele do psychiatrickř nemocnice. Uvedenř soud obřalobu vrřtil pro nedostatky ve znaleckřm posudku. Znalkyně E. S. přř doplněnř znaleckěho posudku vypracovanřm dne 24. 8. 2012 spolupracovala s psychologem. Dřle uvedla, že mřla k dispozici zdravotnř dokumentaci od praktickěho lřkaře stěžovatele, nikoli vřak od jeho psychiatra V. G., univerzitinřho profesora, kterř odeřel do dřchodu a neřlo jej kontaktovat. Setřvala na svě přvodnř diagnřze s třm, že dalřř podklady nepotřebuje.

Byla podána nová obžaloba a dne 30. 8. 2012 byl stěžovatel propuštěn z vazby. Při řízení před Městským trestním soudem v Záhřebu dne 4. 12. 2012 stěžovatel navrhl výslech svého psychiatra, praktického lékaře a dalších svědků. Téhož dne byla slyšena E. S., která zopakovala svoje závěry a uvedla, že navrhovaní svědci nemohou vypovídat k duševnímu stavu stěžovatele v době činu. Stěžovatel 11. 9. a 13. 12. 2012 předložil zdravotní zprávy svého psychiatra V. G., podle nichž trpěl chronickým stresem a nedostatečnou adaptací na prostředí. Šlo o poruchu chování vyžadující psychiatrickou léčbu, na kterou by mohlo mít jeho umístění do psychiatrického zařízení negativní vliv. Dále v nich bylo uvedeno, že stěžovatel podstupuje ambulantní léčbu již několik let s pozitivním vlivem na jeho chování, zvláště stran jeho abstinence. Soud veškeré důkazní návrhy stěžovatele zamítl jako irelevantní. Stran výslechu praktického lékaře uvedl, že by nemohl vypovídat k jeho duševnímu stavu a jeho zdravotní dokumentace byla při vypracování posudku zvážena. Stejný závěr učinil i ve vztahu k V. G. Stěžovatel při závěrečné řeči zpochybňoval závěry E. S. s tím, že jsou odlišné od V. G.

Městský trestní soud v Záhřebu dne 23. 1. 2013 shledal, že se stěžovatel v nepřítomnosti dopustil nebezpečného vyhrožování. Na základě posudku E. S. rozhodl o jeho umístění do psychiatrické nemocnice na dobu šesti měsíců. Zdravotní zprávy V. G. nepovažoval soud za spolehlivé, neboť odporovaly závěrům E. S. a byly vypracovány soukromě placeným lékařem.

Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal ke Krajskému soudu v Záhřebu. Ten jeho odvolání zamítl s tím, že E. S. vzala při vypracování posudku v potaz zdravotní dokumentaci praktického lékaře, která závěry jeho psychiatra V. G. obsahovala. Nadto nešlo o soudní lékaře zapsané na seznamu znalců. Nepovažoval proto za nutné tyto svědky vyslýchat.

Stěžovatel podal ústavní stížnost, která byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, neboť stěžovatel opakoval svoje námitky z předcházejícího řízení, přestože rozhodnutí v nich přijatá nevykazovala svévoli nebo nespravedlnost.

Mezitím stěžovatel odjel do Sarajeva, kde se nechal vyšetřit dvěma forenzními psychiatry a psychologem, kteří dne 10. 8. 2013 vypracovali znalecký posudek, podle něhož netrpěl schizofrenií a byl si plně vědom svého jednání.

Když rozhodnutí Městského trestního soudu v Záhřebu nabylo právní moci, bylo předáno k výkonu samosoudci Krajského soudu v Záhřebu, který 21. 10. 2013 nařídil jeho přijetí do psychiatrické nemocnice. Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal s odkazem na znalecký posudek z 10. 8. 2013. Tříčlenný senát Krajského soudu v Záhřebu jeho odvolání zamítl s tím, že jeho námitky nevyvolaly pochybnosti o přijatém rozhodnutí.

Podle dostupných informací nebyl stěžovatel dosud vnitrostátními orgány nalezen, aby mohlo být jeho umístění do psychiatrické léčebny vykonáno.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY
2. Stěžovatel namítl, že řízení vedoucí k rozhodnutí o jeho umístění do psychiatrické nemocnice nebylo spravedlivé. Odkázal přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jež zní následovně:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu...“

35. Ze stejných důvodů se odvolal také na čl. 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy.
36. K přijatelnosti

37. Článek 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy
38. Soud poznamenává, že po přijetí předmětných rozhodnutí o jeho nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice nebyl stěžovatel zadržen, protože ho příslušné orgány nemohly nalézt, aby rozhodnutí vykonaly. Z toho důvodu Soud nepovažuje čl. 5 Úmluvy za použitelný na jeho stížnost [viz například Guliyev proti Ázerbájdžánu (rozh.), č. 35584/02, 27. 5. 2004; Lazoroski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 4922/04, § 65–66, 8. 10. 2009]. Stěžovatelova stížnost podle čl. 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy je tudíž neslučitelná s ustanoveními Úmluvy a měla by být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3, 4 Úmluvy.
39. Článek 6 Úmluvy
40. Skutečnost, že čl. 5 není použitelný, však nepředstavuje překážku užití čl. 6 Úmluvy na řízení, které s otázkou osobní svobody v projednávaném případě souvisí (Reinprecht proti Rakousku, č. 67175/01, § 51–52, ECHR 2005-XII; Lazoroski, cit. výše, § 66). Soud proto dále posoudí, jestli je v projednávaném případě čl. 6 použitelný v jeho trestní nebo civilní rovině.
41. Stížnost směřuje proti celému vnitrostátnímu řízení, které vedlo k přijetí rozhodnutí o nedobrovolném umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice. Podle vnitrostátního práva se řízení o umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice skládá ze dvou částí. Prvně je trestním soudem vedeno trestní řízení, kde je rozhodnuto o tom, zda se obviněný v nepřičetnosti dopustil činu jinak trestného a případně, jestli je vysoká pravděpodobnost, že by se mohl pro stejnou duševní poruchu v budoucnu dopustit jednání, které by bylo jinak kvalifikováno jako závažný trestný čin. Pokud k takovému závěru dospěje, nařídí jeho umístění do psychiatrického zařízení na dobu nepřevyšující horní hranici trestní sazby pro příslušný trestný čin. V druhé části je na základě tohoto rozhodnutí trestního soudu započato zvláštní řízení vedené samosoudcem krajského soudu, který nařídí přijetí této osoby do vhodného zařízení (viz body 31–32).
42. Pro posouzení otázky použitelnosti čl. 6 Soud považuje za vhodné prvně zopakovat svoji judikaturu vztahující se k řízením vedeným proti pachatelům s duševní poruchou a jejich nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice, a poté tu, vztahující se k takovému umístění osob s duševní poruchou obecně (tedy nikoli pachatelů).
43. a) Judikatura vztahující se k řízením vedeným proti pachatelům s duševní poruchou
44. V případě některých řízení o nedobrovolném umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice nepovažoval Soud čl. 6 odst. 1 Úmluvy za použitelný v jeho trestní rovině [viz Antoine proti Spojenému království (rozh.), č. 62960/00, ECHR 2003; Kerr proti Spojenému království (rozh.), č. 63356/00, 23. 9. 2003].
45. Vnitrostátní soudy v těchto případech dospěly k závěru, že stěžovatelé nebyli schopni se hájit ani stanout před soudem. To vedlo k přerušování trestního řízení proti nim a započítání nového řízení před novou porotou. Jejím základním úkolem bylo posouzení, jestli stěžovatelé spáchali čin natolik závažný, aby bylo pro ochranu veřejnosti nutné jejich nedobrovolné umístění do psychiatrického zařízení. Vzhledem k tomu, že závěr o jejich neschopnosti se hájit znamenal nemožnost jejich odsouzení či uložení trestu a že rozhodnutí o jejich umístění v psychiatrické nemocnici mělo preventivní účel, dospěl Soud k závěru, že v těchto řízeních nebylo rozhodováno o oprávněnosti trestních obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy [viz Juncal proti Spojenému království (rozh.), č. 32357/09, § 34, 17. 9. 2013].
46. Článek 6 odst. 1 v jeho trestní rovině naopak Soud užil v případech, kdy bylo umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice nařízeno trestním soudem v řízení, jehož účelem bylo posouzení, jestli stěžovatel spáchal trestný čin a jestli byl v době jeho spáchání za své jednání trestně odpovědný (viz Valeriy Lopata proti Rusku, č. 19936/04, 30. 10. 2012; Vasenin proti Rusku, č. 48023/06, 21. 6. 2016).
47. V nich Soud poukázal na rozdíly mezi průběhem jejich řízení a těch v Antoine a Kerr (oba cit. výše). Soud přitom vzal v úvahu, že v souladu s relevantním vnitrostátním právem byla pozice stěžovatelů jako osob, které spáchaly v nepřičetnosti čin jinak trestný, v zásadě obdobná pozici podezřelého nebo obviněného v trestním řízení. Důraz kladl zejména na skutečnost, že

stěžovatelé byli do skončení řízení vedeného proti nim ve vazbě, stejně jako by byl kterýkoli jiný obviněný v běžné trestní věci (viz Valeriy Lopata, cit. výše, § 120; Vasenin, cit. výše, § 130). Ve věci Vasenin (cit. výše, § 130) vzal také Soud v úvahu, že podle vnitrostátního práva požívá osoba ve stěžovatelově situaci plně všech záruk náležejících obviněnému nebo obžalovanému v trestním řízení.

48. b) Judikatura vztahující se k nedobrovolné hospitalizaci osob s duševní poruchou (nikoli pachatelů) v psychiatrické nemocnici
49. V několika případech týkajících se nedobrovolné hospitalizace osob s duševní poruchou (nikoli pachatelů) v psychiatrické nemocnici Soud shledal čl. 6 odst. 1 Úmluvy použitelným v jeho civilní rovině.
50. Ve věci Aerts proti Belgii (30. 7. 1998, § 59, Zprávy o rozhodnutích a rozsudcích 1998 V) byl stěžovatel držen podle čl. 5 odst. 1 písm. e) jako osoba duševně nemocná. Po svém propuštění zahájil řízení o přezkumu zákonnosti jeho držení a žádal odškodnění. Soud shledal, že čl. 6 odst. 1 byl použitelný v jeho civilní rovině, protože „právo na svobodu je občanským právem“.
51. Ve dvou následujících případech, které se také týkaly řízení o zákonnosti držení v psychiatrickém zařízení, Soud odkázal na Aerts a shledal čl. 6 použitelným v jeho civilní rovině. Výslovně přitom zamítl námitku vlády o neslučitelnosti s Úmluvou, přestože se některá z dotčených řízení týkala pouze zákonnosti držení, aniž by byl vznesen požadavek na odškodnění [viz Vermeersch proti Francii (rozh.), č. 39277/98, 30. 1. 2001; Laidin proti Francii (č. 2), č. 39282/98, § 73–76, 7. 1. 2003].
52. Ačkoli v těchto případech stěžovatelé napadli své umístění do psychiatrického zařízení až potom, co byli propuštěni, Soud má za to, že v zásadě není důvod, proč by čl. 6 neměl být použitelný v situaci, kdy je stěžovatel na svobodě a napadá rozhodnutí, které by mělo vést k jeho umístění do psychiatrického zařízení. Pokud by tomu tak nebylo, stěžovatel by se musel vzdát své svobody, aby byl čl. 6 použitelný a on mohl vykonávat práva v něm uvedená (viz obdobně Sanader proti Chorvatsku, č. 66408/12, § 70, 12. 2. 2015). To by však bylo stěžív v souladu se zásadou praktické a účinné povahy práv garantovaných Úmluvou (viz mezi mnoha dalšími Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku [GC], č. 5809/08, § 127, 21. 6. 2016).
53. c) Použití uvedené judikatury na projednávanou věc
54. S ohledem na zvláštní znaky vnitrostátních řízení, jejich skutečný průběh a výše uvedenou judikaturu má Soud v projednávaném případě za to, že není pochyb o použitelnosti čl. 6 odst. 1 v jeho trestní rovině na první část řízení vedených proti stěžovateli před trestními soudy.
55. Primárním účelem těchto řízení – upravených v příslušné trestněprávní legislativě (viz bod 31, čl. 554 trestního řádu) – bylo posouzení, jestli se stěžovatel v nepřičetnosti dopustil jednání, jinak kvalifikovaného jako trestný čin nebezpečného vyhrožování, a poté, jestli jeho současný stav vyžaduje uložení opatření o jeho umístění do psychiatrické nemocnice.
56. Trestní soud tedy nerozhodoval výhradně o záležitostech týkajících se stěžovatelova „práva na svobodu“, ale o tom, zda se stěžovatel dopustil jednání představujícího trestný čin a o jeho trestní odpovědnosti, přičemž obě tyto otázky jsou součástí rozhodnutí o oprávněnosti trestního obvinění (viz bod 31). Mimoto posouzení nutnosti použití tohoto opatření je regulováno zvláštními ustanoveními odlišnými od těch, která jsou použitelná na případy duševně nemocných obecně, a výkon tohoto opatření byl upraven samostatně. Délka jeho trvání je navíc omezena horní hranicí trestní sazby vztahující se k předmětnému trestnému činu (viz body 31–32). Není proto pochyb o „trestní“ povaze řízení vedených trestními soudy během vnitrostátních řízení, včetně toho u Ústavního soudu (viz bod 24).
57. Vzhledem k tomu Soud shledává, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy je použitelný v jeho trestní rovině na řízení vedená trestními soudy.
58. Pokud jde o navazující řízení vedené příslušným krajským soudem, které vedlo k nařízení stěžovatelova přijetí do vybraného psychiatrického zařízení, Soud poznamenává, že v této fázi již nebylo vedeno trestní řízení proti stěžovateli. Krajský soud se nezabýval povahou a

rozsahem stěžovatelovy trestní odpovědnosti, ale soustředil se v zásadě na možnosti jeho přijetí do psychiatrického zařízení. Převzal také odpovědnost za zajištění toho, aby byl stěžovatel v tomto zařízení držen, pouze dokud je nebezpečný ve smyslu čl. 44 příslušného zákona, avšak v souladu s čl. 44a nejdéle po dobu odpovídající horní hranici trestní sazby pro příslušný trestný čin (viz bod 33). Předtím, než mohl být stěžovatel, jako osoba s duševní poruchou, přijat do vybraného psychiatrického zařízení, musel o tom krajský soud vydat příslušné rozhodnutí. Z toho vyplývá, že krajský soud rozhodoval výhradně o záležitostech týkajících se stěžovatelova „práva na svobodu“, což, jak uvedeno výše, spadá do civilní roviny čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz body 44–47 výše).

59. Soud proto shledává, že čl. 6 odst. 1 je použitelný ve své civilní rovině na řízení o nařízení stěžovatelova přijetí do vybraného psychiatrického zařízení vedeného před krajským soudem.
60. Dále Soud poznamenává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.
61. K věci samé
62. Argumenty stran
63. Stěžovatel namítl, že všechny jeho argumenty a návrhy na doplnění dokazování byly v průběhu řízení zamítnuty. Soudy zejména nevzaly v úvahu návrh na výslech jeho psychiatra V. G. a na doplnění dokazování znaleckým posudkem vypracovaným skupinou znalců v Sarajevu. Zabránily mu tím v účinném napadnutí závěrů znalkyně obžaloby E. S. Nemohl tak dokázat, že jeho umístění do psychiatrické nemocnice by mělo negativní vliv na jeho zdraví. Dále poukázal na to, že jeho případ se netýkal uložení trestní sankce, ale spíše zvláštních opatření užívaných ve vztahu k osobám s duševní poruchou. Tato opatření by však podle jeho mínění neměla být užívána automaticky. Mimoto zdůraznil, že když příslušné soudy nařizovaly jeho přijetí do psychiatrické nemocnice, nepřezkoumaly jeho stav ve světle nových zjištění, zvláště těch od skupiny znalců ze Sarajeva. Namísto toho rozhodly o jeho nedobrovolném přijetí na základě starého znaleckého posudku.
64. Vláda uvedla, že příkaz ke stěžovatelově nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice představoval zvláštní formu „sankce“ užívané v trestním řízení vedeném proti osobě, která spáchala v nepřičetnosti čin jinak trestný. Následující nařízení jeho přijetí do vybraného zařízení bylo vydáno ve zvláštním nesporném řízení. Podle mínění vlády bylo rozhodnutí o jeho nedobrovolném umístění přijato na základě posudku znalců (psychiatra a psychologa). Rozhodnutí příslušných soudů nebyla výsledkem libovůle ani nepřiměřená. Znalecký posudek byl vypracován na základě všech dostupných informací vztahujících se k duševnímu stavu stěžovatele a nebyl proto důvod pro doplňování dokazování. Mimoto měl stěžovatel v řízení vedoucím k vydání příkazu k jeho umístění do psychiatrické nemocnice a o jeho přijetí do vybraného zařízení všechny relevantní procesní záruky, včetně možnosti navrhnout a přezkoumat relevantní důkazy. Není podstatné, že Krajský soud v Záhřebu nevzal v úvahu posudek skupiny lékařů ze Sarajeva, protože v dané fázi řízení již nebylo možné provádět další důkazy a rozporovat závěry o duševním stavu stěžovatele. Stěžovatel měl navrhnout doplnění dokazování v trestním řízení před Městským trestním soudem v Záhřebu. Vláda dále zdůraznila, že znalecký posudek vypracovaný během trestního řízení nelze pro posouzení nutnosti umístění stěžovatele považovat za zastaralý.
65. Posouzení soudem
66. a) Obecná východiska
67. Soud znovu opakuje, že spravedlnost je klíčovým principem řídicím užití čl. 6. Právo na spravedlivý proces má v demokratické společnosti natolik zásadní postavení, že nemůže být žádný důvod pro restriktivní výklad záruk daných čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz *Moreira de Azevedo* proti Portugalsku, 23. 10. 1990, § 66, Série A č. 189; *Gregičević* proti Chorvatsku, č. 58331/09, § 49, 10. 7. 2012; *Avagyan* proti Arménii, č. 1837/10, § 38, 22. 11. 2018). Soud v této souvislosti zdůrazňuje, že v případech týkajících se obžalovaných s duševní poruchou vyvolává toto jejich omezení zvýšenou potřebu pro podporu jejich práv. Vnitrostátní orgány by proto

měly vynaložit náležitou péči, aby zajistily jejich účinnou účast na řízení. Pokud toto právo omezují, musejí postupovat zvláště pečlivě, aby duševně nemocného neznevýhodnily v porovnání s jinými obžalovanými, kteří stejného práva požívají (viz Valeriy Lopata, cit. výše, § 125).

68. Úkolem Soudu není zabývat se údajnými právními či jinými vadami učiněnými vnitrostátními soudy. Jinak je tomu však v případě, kdy tyto vady porušují práva a svobody chráněné Úmluvou, například když ve výjimečných případech představují „nespravedlnost“ neslučitelnou s čl. 6 Úmluvy. Článek 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro přípustnost důkazů nebo pro způsob, jakým mají být tyto důkazy hodnoceny, neboť se jedná o záležitosti, které jsou primárně řízeny vnitrostátním právem a soudy. Za normálních okolností není na Soudu, aby přezkoumával otázky týkající se toho, jakou váhu přisuzují vnitrostátní soudy jednotlivým důkazům nebo závěrům a posudkům, které jsou jim předloženy ke zvážení. Soud by neměl fungovat jako čtvrtá instance. Nebude proto podle čl. 6 odst. 1 zpochybňovat hodnocení vnitrostátních soudů, pokud není svévolné nebo zjevně nepřiměřené [viz Moreira Ferreira proti Portugalsku (č. 2) (GC), č. 19867/12, § 83, ECHR 2017 (výňatky), s dalšími odkazy].
69. Podle ustálené judikatury Soudu týkající se principu spojeného s řádným výkonem spravedlnosti by rozhodnutí soudů a tribunálů měla přiměřeně vyložit důvody, na nichž jsou založena. Rozsah této povinnosti se bude lišit v závislosti na povaze rozhodnutí a musí být určen na základě okolností případu. Nevyžaduje podrobnou odpověď na každou vnesenou námitku, ale předpokládá, že strany soudního řízení mohou očekávat konkrétní a jasnou reakci na argumenty, které jsou pro výsledek řízení zásadní (tamtéž, § 84).
70. Článek 6 odst. 1 Úmluvy mimo jiné obsahuje také právo stran řízení vznést připomínky, které pro svůj případ považují za relevantní. Vzhledem k tomu, že Úmluva má garantovat práva, která nejsou jen teoretická a zdánlivá, ale jsou praktická a účinná, může být toto právo považováno za účinné, pouze pokud je stěžovatel skutečně „slyšen“, tedy že jeho připomínky byly soudy řádně přezkoumány. Toto ustanovení ukládá soudům povinnost řádně přezkoumat podání, argumenty a důkazy předložené stranami, a to bez předpokladů o tom, jestli jsou pro jeho rozhodnutí relevantní (viz například Kari-Pekka Pietiläinen proti Finsku, č. 13566/06, § 33, 22. 9. 2009, a v něm citovaná rozhodnutí). Ztělesňuje tak princip rovnosti zbraní, který jako jeden z prvků širšího konceptu spravedlivého procesu vyžaduje, aby byla každé ze stran dána přiměřená příležitost prezentovat svůj případ za podmínek, které ji nestaví do podstatně znevýhodněné pozice oproti druhé straně (viz G. B. proti Francii, č. 44069/98, § 58, ECHR 2001-X).
71. Ve vztahu ke znaleckým posudkům by Soud zdůraznil, že požadavek spravedlivého procesu neukládá soudům povinnost přibrat znalce nebo nařídit jakýkoli jiný vyšetřovací úkon jen proto, že to jedna ze stran žádá. Pokud obhajoba trvá na tom, aby soud provedl výslech svědka nebo jiný důkaz (například znalecký posudek), je na vnitrostátních soudech, aby rozhodly, jestli je nezbytné nebo účelné tomuto návrhu vyhovět. Vnitrostátní soud má plnou volnost – omezenou pouze požadavky Úmluvy – odmítnout předvolat svědka navrženého obhajobou, pokud by důkaz jeho výslechem nebyl relevantní pro podstatu obvinění (viz Poletan a Azirovik proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 26711/07 a 2 další, § 95, 12. 5. 2016; pro výslech svědků viz Murtažalijeva proti Rusku [GC], č. 36658/05, § 158-161, 18. 12. 2018).
72. Pravidla pro shromažďování a předkládání důkazů u soudu by však neměla příliš ztěžovat či znemožňovat obhajobě výkon práv garantovaných čl. 6 Úmluvy. Za určitých okolností může být obtížné rozporovat závěry znalce bez pomoci jiného znalce z příslušného oboru. V tu chvíli nepostačuje pouhé právo obhajoby žádat soud, aby dalšího znalce přibral. K účinnému výkonu tohoto práva musí mít obhajoba možnost představit vlastního znalce (viz Matytsina proti Rusku, č. 58428/10, § 187, 27. 3. 2014, odkazující na Khodorkovskiy a Lebedev proti Rusku, č. 11082/06 a 13772/05, § 731, 25. 7. 2013). Toto právo není absolutní a způsoby, jakými může obhajoba pomoc znalce využít, se mohou lišit (tamtéž, § 732).
73. S ohledem na podobnost procesních záruk podle čl. 6 odst. 1 a čl. 5 odst. 1, 4 Úmluvy (viz

Stanev proti Bulharsku [GC], č. 36760/06, § 232, ECHR 2012; Shtukaturov proti Rusku, č. 44009/05, § 66, ECHR 2008), považuje Soud za vhodné ve vztahu k rozhodnutím vedoucím ke stěžovatelově nedobrovolnému umístění do psychiatrické nemocnice, odkázat na svoji judikaturu k čl. 5. Podle té je posouzení odbornosti odlišných psychiatrických názorů primárně na vnitrostátních soudech, k čemuž mají určitý prostor pro uvážení. Pokud vnitrostátní soudy posoudily všechny aspekty odlišných znaleckých posudků stran nezbytnosti umístění osoby do psychiatrické nemocnice, nebude Soud zasahovat, pokud nejsou jejich závěry svévolné nebo neodborné (viz Ruiz Rivera proti Švýcarsku, č. 8300/06, § 62, 18. 2. 2014).

74. Nadto je pravidlem, že opatření zbavující svobody by mělo být uloženo na základě dostatečně aktuálního odborného zdravotního posouzení [viz Aurnhammer proti Německu (rozh.), č. 36356/10, § 35–37, 21. 10. 2014]. Zvláště pro objektivitu posouzení je vyžadována jeho aktuálnost. Otázku, kdy je posouzení dostatečně aktuální, nemůže Soud zodpovědět s obecnou platností, protože je závislá na konkrétních okolnostech každého případu (viz Aurnhammer, cit. výše; Ilmseher proti Německu [GC], č. 10211/12 a 27505/14, § 131, 4. 12. 2018). V důsledku toho, pokud by vnitrostátní orgány neposoudily, jestli duševní porucha osoby setrvává a jestli je jeho nedobrovolné umístění stále nezbytné v době, kdy je přijímán do psychiatrické nemocnice, mohla by v některých případech vyvstat otázka svévolnosti (viz například Trutko proti Rusku, č. 40979/04, § 55, 6. 12. 2016, s dalšími odkazy).
75. Soud dále opakuje, že pokud jde o duševní poruchu vyžadující povinné věznění, musí být shledáno, že zbavení osobní svobody je nezbytné, neboť tato osoba potřebuje terapii, léky nebo jinou klinickou léčbu ke zmírnění jejího onemocnění nebo také v případech, kdy potřebuje kontrolu a dohled, aby jí bylo zabráněno například ve způsobení újmy sobě nebo jiným osobám (viz Ilmseher, cit. výše, § 133).
76. Okamžik, kdy musí být spolehlivě stanoveno, že osoba trpí duševní poruchou, je den přijetí opatření o zbavení její osobní svobody v důsledku jejího stavu. Podle judikatury Soudu však závisí zákonnost jejího dalšího držení ve zdravotnickém zařízení na přetrvávání duševní poruchy. Musí proto vždy být zohledněny změny v duševním stavu osoby poté, kdy byl přijat příkaz k jejímu zadržení (viz, mutatis mutandis, Ilmseher, cit. výše, § 134).
77. Nakonec by Soud zdůraznil, že požadavky, které jsou vlastní konceptu „spravedlivého procesu“ nejsou nezbytně stejné pro případy týkající se rozhodování o občanských právech a povinnostech, jako pro případy týkající se rozhodování o oprávněnosti trestního obvinění. Je to způsobeno absencí podrobných ustanovení pro občanská práva, jako jsou odstavce 2 a 3 čl. 6 vztahující se k trestnímu obvinění. Přestože tato ustanovení mají určité využití i mimo trestní právo, mají Smluvní strany ve vztahu k civilním případům týkajícím se občanských práv a závazků větší volnost než v trestních věcech. Soud nicméně považuje za nezbytné při posuzování řízení spadajících do civilní roviny čl. 6 čerpat inspiraci ze svého postoje v trestněprávních věcech (viz, mezi mnoha dalšími, Carmel Saliba proti Maltě, č. 24221/13, § 67, 29. 11. 2016, s dalšími odkazy).
78. b) Použití těchto východisek na projednávanou věc
79. i) K řízení před trestními soudy
80. Soud poznamenává, že Městský trestní soud v Záhřebu nařídil stěžovatelovo umístění do psychiatrického zařízení na základě znaleckého posudku vypracovaného E. S. (viz bod 20). Tento posudek byl původně vypracován bez znalosti zdravotní dokumentace předchozího psychiatrického léčení stěžovatele (viz bod 9). Příslušný soud později znalkyni uložil, aby svá zjištění po prostudování stěžovatelovy zdravotní dokumentace doplnila. E. S. sice získala od praktického lékaře stěžovatele jeho zdravotní dokumentaci, nemohla však kontaktovat jeho psychiatra, univerzitního profesora V. G., který jej šest let léčil. Důvodem měla být skutečnost, že V. G. odešel do důchodu (viz body 11–12).
81. Takto vypracovaný posudek byl Městským trestním soudem v Záhřebu přijat a sloužil jako základ pro jeho rozhodnutí o umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice (viz bod 20). Stejný soud zamítl stěžovatelův návrh na provedení důkazu výsledkem V. G. Stejně jako v

případě zamítnutí jeho návrhu na slyšení jeho praktického lékaře, měly být důvodem nedostatek psychiatrické odbornosti a skutečnost, že zdravotní dokumentace byla studována E. S. (viz bod 17). Tyto závěry byly potvrzeny odvolacím soudem, Krajským soudem v Záhřebu. Ten uvedl, že nebyl důvod vyslechnout V. G., protože nebyl soudním znalcem zapsaným na seznamu znalců (viz bod 22).

82. K uvedenému Soud poznamenává, že E. S. nevysvětlila, jakými způsoby se pokusila V. G. kontaktovat. Vnitrostátní soudy však její vysvětlení nekriticky přijaly, aniž by si ověřily jeho věrohodnost. Nadto by mělo být uvedeno, že V. G. nikdy nebyl požádán o předložení zdravotní dokumentace stěžovatelovy léčby. V natolik závažné věci, jako je nedobrovolné umístění osoby do psychiatrické nemocnice, spoléhaly vnitrostátní soudy na skutečnost, že E. S. měla zdravotní dokumentaci od stěžovatelova praktického lékaře, aniž by vzaly v potaz možné riziko, že tato zdravotní dokumentace nebude dostatečně kompletní pro posouzení jeho skutečného stavu. Mělo by být proto také poznamenáno, že E. S. se nikdy se zjištěními V. G. stran stěžovatelovy léčby nevyprávěla, nerozporovala je a ani nevyvrátila.
83. Soud navíc poukazuje na to, že stěžovatel v průběhu řízení předložil dvě zdravotní zprávy vyhotovené V. G., podle nichž trpěl chronickým stresem a nedostatečnou adaptací na prostředí, a nikoli paranoidní schizofrenií, jak tvrdila E. S. Navíc V. G. uvedl, s citací několika příkladů ze stěžovatelovy předchozí léčby, že umístění do psychiatrické nemocnice by mohla mít pro jeho další léčbu nepříznivé následky (viz bod 17). Spolehlivost těchto zpráv však byla Městským trestním soudem v Záhřebu zpochybněna, protože odporovaly závěrům E. S. a pocházely od lékaře, kterého soukromě zaplatil stěžovatel (viz bod 20).
84. Soud poznamenává, že rozhodnutí vnitrostátních soudů odmítnout určité „znalecké posudky“ předložené obhajobou, nemusí být zásadně v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Matytsina, cit. výše, § 193). Dodává, že podle příslušné vnitrostátní úpravy nemohl být V. G. slyšen jako „soudní znalec“ (viz body 22 a 31, čl. 285 a 311 trestního řádu).
85. Obhajoba však musí být schopna účinně vykonávat práva jí garantovaná čl. 6 Úmluvy. Což v některých případech znamená, jak již bylo výše vysvětleno, že obhajoba musí mít možnost účinně rozporovat znalecký posudek s pomocí jiného znalce. Znovu Soud opakuje, že způsoby, jakým tak obhajoba učiní, se mohou lišit (viz bod 62 výše).
86. V projednávaném případě vnitrostátní soudy stěžovatele nespravedlivě znevýhodnily, když bezpodmínečně spoléhaly na znalecký posudek E. S. a odmítly důkazní návrhy obhajoby. Stěžovatelovy možnosti napadnout závěry E. S. byly podstatně omezeny, když nebyl vypracován další znalecký posudek, který by se s námitkami stěžovatele stran závěrů E. S. vypořádal, a stěžovateli nebyla dána ani příležitost vyslechnout „znalce“ v jeho prospěch. V natolik komplexním oboru, jako je duševní stav osoby a předpověď její nebezpečnosti, může být těžké rozporovat znalecký posudek bez pomoci jiného znalce z příslušného oboru (srov. Matytsina, cit. výše, § 193-194).
87. Z toho vyplývá, že stran přístupu trestních soudů ke znaleckému posudku na duševní stav stěžovatele, byla obhajoba v natolik znevýhodněné pozici oproti obžalobě, že to nelze považovat za slučitelné s principem rovnosti zbraní v trestní rovině čl. 6 odst. 1 Úmluvy.
88. ii) K řízení o nařízení přijetí stěžovatele do vybrané psychiatrické nemocnice
89. Soud dále poznamenává, že rozsudek trestního soudu sloužil jako základ pro rozhodnutí o stěžovatelově přijetí do psychiatrické nemocnice v následujícím řízení před samosoudcem Krajského soudu v Záhřebu. Stěžovatelův pokus o doplnění dokazování o znalecký posudek na jeho duševní stav byl tímto soudem zamítnut, aniž by vzal v úvahu relevantní zjištění předložená stěžovatelem o jeho stavu a nutnosti jeho umístění do psychiatrického zařízení (viz bod 27). Důvodem pro tento postup podle vlády bylo, že ve fázi nařizování přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice již nebylo možné doplňovat dokazování ani napadat závěry trestního soudu. Ta také uvedla, že rozhodnutí trestního soudu bylo založeno na posudku E. S., který byl dostatečně aktuální (viz bod 56 výše).
90. V této souvislosti již Soud dostatečně zdůraznil, že otázku, jestli je zdravotní znalecký posudek

dostatečně aktuální, nelze zodpovědět s obecnou platností, protože záleží na konkrétních okolnostech případu. Když tedy není soudem posouzeno, jestli duševní porucha osoby setrvává a jestli je její nedobrovolná hospitalizace nezbytná v době jejího přijetí do psychiatrické nemocnice, může se jednat o svévoli (viz bod 64 výše).

91. Klíčovým problémem tedy je, že podle vlády bylo ve fázi nařizování jeho přijetí do nemocnice pro stěžovatele nemožné doplnit dokazování stran nezbytnosti jeho umístění. Což platilo bez ohledu na dobu, která uplynula od vyhotovení posledního znaleckého posudku, a na to, jak přesvědčivý a relevantní tento důkaz byl. Z toho vyplývá, že bez ohledu na možné změny v jeho duševním stavu a na nebezpečí, které v dané době představoval, nařízení jeho přijetí by bylo vydáno, aniž by měl možnost jakkoli poukázat na relevantní okolnosti opravňující další zhodnocení, nebo dokonce přehodnocení.
92. Navzdory tomu, že uplynulo téměř třináct měsíců od vyhotovení posudku E. S. (viz body 12 a 29), nehledě na další zjištění V. G. a znalecký posudek skupiny psychiatrů ze Sarajeva, které vznesly otázky stran závěrů E. S. o nutnosti umístění stěžovatele do psychiatrického zařízení, nebylo ve fázi nařízení jeho přijetí před Krajským soudem v Záhřebu stěžovateli umožněno doplnit dokazování v jeho prospěch, aby napadl nezbytnost a důvodnost jeho umístění do psychiatrického zařízení. Tento soud navíc nevzal v úvahu skutečnost, že po stěžovatelově propuštění z vazby v srpnu 2012 (viz bod 14) neexistoval žádný náznak toho, že by došlo k jakémukoli incidentu, při němž by představoval hrozbu pro sebe nebo další osoby. V této souvislosti by mělo být poznamenáno, že po stěžovatelově propuštění z vazby nezapočaly vnitrostátní orgány vůči stěžovateli obecně uplatňované řízení o nedobrovolném přijetí do psychiatrické nemocnice pro osoby s duševní poruchou, které jsou nebezpečné pro sebe nebo další osoby, jak to umožňuje vnitrostátní úprava (viz bod 33).
93. Za těchto okolností Soud shledává, že takto široké omezení stěžovatelovy možnosti ve fázi nařizování jeho přijetí doplňovat dokazování stran nezbytnosti jeho umístění do nemocnice, přestože již uplynula značná doba od prvního rozhodnutí o jeho umístění, nelze považovat za souladné s požadavky spravedlivého procesu a povinností soudů řádně přezkoumat podání, argumenty a důkazy předložené stranami (viz body 62 a 67 výše; Carmel Saliba, cit. výše, § 64). Uvedené je zvláště pravdivé v situaci natolik citlivé, jako je řízení, které by vedlo ke stěžovatelově nedobrovolnému umístění do psychiatrické nemocnice.
94. Soud proto shledává, že řízení o nařízení přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice bylo v rozporu s požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní rovině.

iii) Závěr

82. Ve světle výše uvedených úvah za vzetí v potaz všech nedostatků, které byly v řízeních před vnitrostátními soudy nalezeny, a omezení uvalených na stěžovatele, Soud shledává, že předmětné vnitrostátní řízení, vzaté jako celek, nesplnilo požadavky spravedlivého procesu dané čl. 6 odst. 1 Úmluvy.
83. Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho trestní rovině ve vztahu k řízení před trestními soudy (body 68–75 výše) a v jeho civilní rovině ve vztahu k řízení o přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice (viz body 76–81).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje námitky podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy týkající se nedostatku spravedlnosti v řízení vedoucím k rozhodnutí o umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice, za přijatelné a zbytek stížnosti za nepřijatelný.
2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho trestní rovině ve vztahu k řízení před trestními soudy.

3. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní rovině ve vztahu k řízení o nařízení přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice.

(....)

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)